

Cadrul instituțional democratic al participării naționalităților conlocuitoare la activitatea economico- socială și politică a țării noastre

Tiberiu Szepessy

Consiliul de Stat

I

Împrejurările istorice au făcut ca în decursul secolelor, anterioare formării statului național unitar român, pe aceste meleaguri, să se așeze, alături de poporul român, maghiari și germani și, într-un număr mai mic, alte naționalități. Astfel, pe teritoriul țării noastre, alături de poporul român, trăiesc și muncesc împreună de secole naționalitățile conlocuitoare¹. Între populația românească și celelalte naționalități s-a dezvoltat în decursul istoriei o colaborare strinsă; tot ceea ce s-a realizat pe teritoriul în care au conviețuit împreună, dezvoltarea forțelor de producție, progresul general, este rezultatul eforturilor și muncii comune.

Ținând seama de această realitate istorică obiectivă și pornind de la principiile socialismului științific în problema națională, Partidul Comunist Român a luptat în permanență împotriva politicii de asuprire națională de orice fel, pentru apărarea intereselor tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate. În tot cursul activității sale, partidul s-a pronunțat și a luptat pentru deplina egalitate în drepturi a naționalităților conlocuitoare cu națiunea română și a combătut cu hotărîre îngrădirile economice, politice și culturale la care erau supuse naționalitățile conlocuitoare². Experiența istorică a arătat însă că rezolvarea problemei naționale nu era posibilă decît în condițiile socialismului.

¹ Structura populației pe naționalități, potrivit recensămîntului din 5 ianuarie 1977, se prezintă astfel: 88,137% români și 11,863% naționalități conlocuitoare, din care 7,917% maghiari, 1,664% germani; restul de 2,282% din totalul populației aparțin altor naționalități conlocuitoare („Scînteia”, nr. 10 829, din 14 iunie 1977).

² Politica naționalistă practică de fostele clase dominante a constituit o politică de stat. Aceasta este demonstrat și de faptul că, de la Constituția din 1866 și pînă la 23 august 1944, guvernele aflate la putere au adoptat și aplicat peste 400 de legi cu caracter naționalist-șovin și rasist. Aceste legi împiedicau pe oamenii muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare să găsească de lucru sau îi concediau sub pretextul că nu cunosc limba română, interziceau celor de altă naționalitate folosirea limbii materne în administrație și justiție, împiedicau pe copii lor să studieze în școli și universități. Cultura naționalităților conlocuitoare era prigonită și împiedicată să se afirme și să se dezvolte.

În condițiile create după victoria insurecției naționale armate anti-fasciste și antiimperialiste din august 1944, programul de luptă pentru înfăptuirea profundelor transformări revoluționare și democratice din România și-a găsit expresia în proiectul de platformă a Frontului Național Democrat, elaborat de C.C. al P.C.R. și propus tuturor forțelor democratice în septembrie 1944. Oglindind orientarea partidului în problema națională, proiectul de platformă a F.N.D. prevedea: „să fie înfăptuită completa egalitate în drepturi a tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, religie, sex. Să fie stabilit un regim de conviețuire și conlucrare amicală între toate naționalitățile țării. Persecuțiile naționale și religioase să fie urmărite și sancționate de lege”³.

Întărirea continuă a poziției forțelor democratice în guvernele care s-au succedat în perioada august 1944 — februarie 1945 și unirea unor păături sociale largi în jurul partidului comunist au făcut posibilă, încă înainte de rezolvarea democratică a problemei puterii de stat, impunerea satisfacerii unor importante revendicări antiimperialiste, antifeudale și democratice. Între acestea figura și abrogarea legislației de discriminare elaborată în timpul dictaturii regale și dictaturii militaro-fasciste și elaborarea unei noi legislații asupra situației juridice a naționalităților conlocuitoare, concretizată în Statutul naționalităților minoritare⁴.

Statutul naționalităților a înscris principiul egalității tuturor cetățenilor români în fața legii: „Toți cetățenii români sînt egali în fața legii și se bucură de aceleași drepturi cetățenești și politice, fără deosebire de naționalitate, limbă sau religie”. Interzicînd „cercetarea originii etnice a cetățenilor români în vederea stabilirii situației lor juridice” (art. 2), Statutul naționalităților a stabilit că cetățenii români de altă naționalitate, limbă, rasă și religie „se vor bucura de același tratament și de aceleași garanții în drept și în fapt ca și ceilalți cetățeni români. Orice îngrădire, directă sau indirectă, pentru cetățeni, pe temeiul rasei, religiei sau naționalității lor, precum și orice propovăduire a exclusivismului sau a urii și disprețului de rasă, religie sau naționalitate, se pedepsește de lege” (art. 4).

Abia după cucerirea deplină a puterii politice de către clasa muncitoare, în cursul revoluției socialiste, ca o componentă inseparabilă a procesului revoluționar general, s-a creat cadrul politic-juridic și premisele materiale necesare și indispensabile pentru rezolvarea justă și efectivă a problemei naționale în România. Odată cu instaurarea puterii clasei muncitoare, raporturile dintre oamenii muncii, indiferent de naționalitate, au căpătat o bază politică nouă — puterea de stat a clasei muncitoare, iar în procesul construirii socialismului s-au creat condițiile economice și sociale care au făcut posibilă rezolvarea deplină a problemei naționale — atît sub aspectul garanțiilor juridice ale egalității în drepturi, cît și sub cel al garanțiilor materiale ale exercitării tuturor drepturilor constituționale și ale egalității de fapt.

Pe drept cuvînt, *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism* sintetizează astfel rezultatele aplicării politicii în problema

³ „Scînteia”, nr. 6, din 26 septembrie 1944.

⁴ *Legea nr. 86/1945*, publicată în „Monitorul oficial”, nr. 30, din 17 februarie 1945.

națională : „Aplicînd neabătut principiile socialismului științific, partidul a asigurat lichidarea pentru totdeauna a asupririi și inegalității, realizarea deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate sau rasă. Rezolvarea problemei naționale se materializează în asigurarea condițiilor pentru participarea activă a tuturor cetățenilor la viața economico-socială, la conducerea diferitelor sectoare de activitate, a întregii societăți, precum și în asigurarea învățămîntului în limba maternă și a dreptului de folosire liberă a acesteia”⁵.

Se poate deci conchide că în procesul construirii socialismului, egalitatea în drepturi a naționalităților conlocuitoare cu oamenii muncii români, devenită politică de stat încă în anii 1945 — 1947, a dobîndit un trainic fundament politic, juridic, economic și social.

II

1. *Constituția Republicii Socialiste România* — din 21 august 1965 — creează cadrul politic și instituțional pentru exercitarea efectivă și garantarea egalității depline a cetățenilor fără deosebire de naționalitate, pedepsind prin lege orice propagandă naționalist-șovină, orice ațîțare a urii de rasă sau naționale.

Subliniind importanța egalității în drepturi, Constituția stabilește încă în primul articol al titlului ei privitor la *Drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor* — art. 17 — că : „Cetățenii Republicii Socialiste România, fără deosebire de naționalitate, rasă, sex sau religie, sînt egali în drepturi în toate domeniile vieții economice, politice, juridice, sociale și culturale. Statul garantează egalitatea în drepturi a cetățenilor. Nici o îngrădire a acestor drepturi și nici o deosebire în exercitarea lor pe temeiul naționalității, rasei, sexului sau religiei nu sînt îngăduite. Orice manifestare avînd ca scop stabilirea unor asemenea îngrădiri, propaganda naționalist-șovină, ațîțarea urii de rasă sau naționale, sînt pedepsite prin lege”.

Din însuși acest text rezultă că, Constituția a dat principiului fundamental al egalității în drepturi o reglementare foarte largă, atotcuprinzătoare, deoarece :

— ea nu se limitează la drepturile fundamentale ale cetățenilor, ci se referă la totalitatea drepturilor subiective, indiferent că ele sînt prevăzute de Constituție, de legi sau alte acte normative ;

— sfera aplicării principiului fundamental al egalității este largă, practic nelimitată : include toate domeniile în care persoana își poate desfășura activitatea, și anume cel economic, politic, juridic, social și cultural.

Principiile constituționale ale României privind deplina egalitate în drepturi a tuturor cetățenilor fără deosebire de naționalitate sînt dezvoltate, concretizate și detaliate în legi și alte acte normative, în funcție de domeniul sau raportul social respectiv. Aceste reglementări legislative constituie, în același timp, tot atîtea garanții pentru aplicarea neabătută a lor, în spiritul și litera principiilor constituționale.

⁵ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, în vol. *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român*, București, Edit. politică, 1975, p. 705.

2. Ca forță politică conducătoare a întregii societăți, Partidul Comunist Român⁶ își legitimează poziția în societate prin identificarea obiectivelor politice cu interesele tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate.

Expresie directă a deplinei egalități a cetățenilor pe plan politic, indiferent de naționalitate, apartenența celor mai înaintați reprezentanți ai oamenilor muncii români, maghiari, germani, sirbi și de alte naționalități la forța politică conducătoare, compoziția națională generală a populației își găsește o reflectare adecvată și în componența partidului, inclusiv în componența aparatului de partid⁷.

3. În România, organele supreme și locale ale puterii de stat se constituie potrivit prevederilor Constituției și ale Legii electorale care garantează manifestarea plenară a dreptului de vot universal, direct, egal și secret. Alegerea deputaților în Marea Adunare Națională și în consiliile populare se întemeiază pe deplina egalitate în drepturi a cetățenilor, fără deosebire de rasă, naționalitate, sex sau religie⁸. Astfel, populația aparținând naționalităților conlocuitoare are posibilitatea reală și efectivă de a participa la exercitarea puterii de stat, atât pe plan central, cât și pe plan local, de a participa la acțiunea de organizare și conducere a societății în cadrul formelor reprezentative și directe ale democrației socialiste⁹.

Compoziția organelor puterii de stat, în special a celor locale, în concordanță cu structura națională a populației, are în România și o semnificație practică deosebită, ținând seama de faptul că consiliile populare sînt organele care decid în toate problemele organizării și conducerii activității în unitățile administrativ-teritoriale¹⁰. Dealtfel, legea organică a consiliilor populare prevede în mod expres că ele înfăptuiesc pe plan local politica națională a partidului și statului, asigurînd egalitatea deplină a cetățenilor, indiferent de naționalitate, în toate domeniile vieții¹¹.

⁶ Art. 3 din *Constituția Republicii Socialiste România*.

⁷ La sfîrșitul anului 1977, din Partidul Comunist Român făceau parte 2 747 110 membri, din care 208 636 (7,59 %) maghiari, 29 574 (1,08 %) germani și 31 550 (1,15 %) de alte naționalități, existînd o reflectare corespunzătoare a compoziției naționale a populației în structura națională a partidului („Scintela”, nr. 11 075, din 30 martie 1978).

⁸ Art. 2 din *Legea electorală a Republicii Socialiste România (Legea nr. 67/1974)*.

⁹ Larga participare la conducerea statului, ce se asigură naționalităților conlocuitoare, se poate constata din faptul că 11,3 % dintre deputații Marii Adunări Naționale sînt aleși din rîndurile lor (8,2 % maghiari, 2,2 % germani și 0,9 % de alte naționalități) — „Buletinul oficial al R.S.R.”, Partea a II-a, nr. 2 din 19 martie 1975, p. 2.

¹⁰ Aceeași compoziție concordantă cu structura națională a populației este reflectată și în cadrul consiliilor populare. De exemplu, în consiliile populare, organe locale ale puterii de stat, alese în județe, municipiile, orașele și comunele țării, din cei 61 340 de deputați, 5 255 (8,57 %) sînt maghiari. În consiliile populare județene, ponderea deputaților aleși din rîndul oamenilor muncii de naționalitate maghiară este de 8,1 %, în consiliile populare municipale 9,44 %, iar în cele orașenești, 9,48 %. În unele unități administrativ-teritoriale în care oamenii muncii de naționalitate maghiară trăiesc în număr mai mare și numărul deputaților din rîndul acestei naționalități este sporit. De exemplu, în județul Harghita, ponderea acestora reprezintă cca. 80 % din numărul total al deputaților. Ponderea deputaților de naționalitate maghiară în consiliile populare municipale din județul Harghita atinge cifra de 86,49 %, în județul Satu Mare de 47,06 %, iar în județul Bihor de 40,68 %. Aceași cotă procentuală sporită poate fi întîlnită și în consiliile populare orașenești; ea ajunge în județul Harghita la 73,16 %, în județul Covasna la 66,67 %, iar în județul Cluj la 27,40 %. Aceași compoziție concordantă cu structura națională a populației există și în ce privește naționalitățile conlocuitoare germană, sîrbă și altele („Scintela”, nr. 11 061, din 14 martie 1978).

¹¹ Art. 14 din *Legea nr. 57/1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare, republicată* în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 66, din 8 iulie 1976.

4. În ultimii ani, pe linia adâncirii democrației socialiste, au fost instituționalizate o serie de forumuri colective de dezbateră și decizie la nivel local și național, acestea constituindu-se, potrivit legii, din deputații consiliilor populare. Ne referim la conferințele pe județe ale deputaților consiliilor populare municipale, orășenești și comunale, Conferința pe țară a președinților consiliilor populare și Congresul consiliilor populare județene și al președinților consiliilor populare. De asemenea, a fost înființată Camera legislativă a consiliilor populare — organ permanent deliberativ, cu inițiativă legislativă în domeniul său de activitate¹².

Desigur, din toate aceste organisme fac parte și deputați aparținând naționalităților conlocuitoare¹³ care participă, pe baze egale, la dezbateră și aprobarea unor importante acte privind organizarea și conducerea treburilor care intră în atribuțiile consiliilor populare sau sînt strîns legate de activitatea acestora.

Se poate desprinde concluzia că la aplicarea consecventă a principiului egalității în drepturi contribuie nu numai acele dispoziții legale care se referă, în mod nemijlocit, la situația naționalităților conlocuitoare, ci și toate acele acte legislative care vizează adîncirea democrației socialiste.

5. Pe lîngă organele puterii de stat, un rol deosebit de important revine în înfăptuirea politicii generale de construcție a societății socialiste multilateral dezvoltate, a politicii în problema națională — parte componentă și inseparabilă a acestei politici — organelor centrale ale administrației de stat, care exercită conducerea generală a activității executive pe întreg teritoriul țării, și organelor locale ale administrației de stat, care conduc activitatea locală, asigurînd dezvoltarea economică, social-culturală și edilitar-gospodărească a unităților administrativ-teritoriale, apărarea proprietății socialiste, ocrotirea drepturilor cetățenilor, legalitatea socialistă și menținerea ordinii publice, precum și organelor de justiție și procuratură.

Desigur, în conducerea și în aparatul acestor organe își desfășoară activitatea și oameni ai muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, la toate nivelurile și compartimentele de lucru¹⁴, acționînd pentru traducerea în viață a sarcinilor și atribuțiilor ce revin acestor organe potrivit legilor lor de organizare.

¹² Legea nr. 5/1975 privind Congresul, Camera legislativă și conferințele consiliilor populare, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 36, din 24 aprilie 1976.

¹³ Unul din vicepreședinții Camerei legislative este de naționalitate maghiară. Deputați de naționalitate maghiară, germană și de alte naționalități ocupă diferite funcții de conducere în secțiunile și comisiile Camerei legislative.

¹⁴ Persoane aparținînd naționalităților conlocuitoare îndeplinesc funcția de vice-prim-ministru, ministru, ministru adjunct, secretar de stat și altele.

Numirea consiliilor de conducere și birourilor lor executive ale ministerelor și celorlalte organe centrale se face prin decrete prezidențiale sau prin hotărîri ale Consiliului de Stat. Și din aceste acte normative rezultă că la numirea acestor organe de conducere colectivă se are în vedere compoziția lor națională. Indicăm cu titlu exemplificativ: *Decretul prezidențial nr. 221/1978 privind numirea Consiliului Național și al Biroului executiv al Radioteleviziunii Române*, publicat în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 78, din 29 august 1978; *Decretul prezidențial nr. 234/1978 privind numirea Consiliului Culturii și Educației Socialiste și a Biroului executiv al acestuia*, publicat în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 84, din 11 septembrie 1978; *Hotărîrea Consiliului de Stat nr. 3/1978 pentru aprobarea componenței Consiliului de conducere al Inspectoratului General de Stat pentru Controlul Calității Produselor și a Biroului executiv al acestuia*, publicat în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 86, din 26 septembrie 1978.

O trăsătură caracteristică a actelor normative privind organizarea ministerelor și celorlalte organe centrale o constituie faptul că în cazul cînd aceste organe, în raport de sfera lor de activitate, au sarcini directe în legătură cu viața naționalităților conlocuitoare, în legea lor de organizare sînt prevăzute, în mod detaliat, aceste atribuții specifice. Mai mult, în definirea structurii lor organizatorice sînt prevăzute și compartimente specifice care sînt chemate în mod nemijlocit să realizeze unele din aceste atribuții, alături de celelalte compartimente ale acestor organe¹⁵.

De menționat că accesul naționalităților conlocuitoare la activitatea tuturor organelor de stat este prevăzută și garantată prin dispozițiile constituționale generale privind egalitatea în drepturi, inclusiv cele care prevăd că „în unitățile administrativ-teritoriale locuite și de populație de altă naționalitate decît cea română, toate organele și instituțiile (...) fac numiri de funcționari din rîndul acesteia sau al altor cetățeni care cunosc limba și felul de trai al populației locale”¹⁶. Prevederile speciale din legile organice amintite nu fac altceva decît să sublinieze importanța acestei prevederi în raport de specificul sectorului de activitate socială¹⁷.

6. Oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare li se asigură, în egală măsură ca și oamenilor muncii români, posibilitatea efectivă și garantată de a se bucura în mod liber și neîngrădit de rezultatele muncii comune în toate domeniile de activitate, de valorile orînduirii socialiste. Ei sînt chemați să participe activ la viața economico-socială, la conducerea diferitelor sectoare de activitate, la toate nivelurile și la toate organismele sociale și economice, pe baze egale cu toți ceilalți oameni ai muncii.

În unitățile în care muncesc împreună oamenii muncii români și de alte naționalități, ei obțin venituri în raport de cantitatea, calitatea și

¹⁵ De exemplu, *Decretul nr. 469/1971 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Învățămîntului* publicat în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 163, din 30 decembrie 1971, la capitolul privind atribuțiile, la art. 5 alin. 1 lit. d) menționează: „organizează învățămîntul în limba maternă pentru naționalitățile conlocuitoare, în conformitate cu prevederile constituționale și ale Legii privind învățămîntul în Republica Socialistă România”; la art. 28 din același decret, unde este definită structura organizatorică a ministerului, este menționat și compartimentul „pentru învățămîntul în limbile naționalităților conlocuitoare”.

De asemenea, în *Decretul nr. 442/1977 privind organizarea și funcționarea Consiliului Culturii și Educației Socialiste*, publicat în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 127, din 28 noiembrie 1977, la art. 2 se prevede: „În conformitate cu Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Consiliul Culturii și Educației Socialiste acționează pentru (...) educarea maselor în spiritul tradițiilor progresiste ale poporului, al tradițiilor revoluționare ale clasei muncitoare, în spiritul frăției dintre oamenii muncii români, maghiari, germani și de alte naționalități, pentru dezvoltarea sentimentelor patriotismului socialist în rîndul celor ce muncesc, fără deosebire de naționalitate, pentru cimentarea unității moral-politice a întregului popor în jurul Partidului Comunist Român (...) militează pentru combaterea concepțiilor retrograde, a mentalității înapoiate, moștenite din trecut, a influențelor ideologiei și moralei burgheze, a misticismului, naționalismului și șovinismului, a oricăror manifestări străine idealurilor societății noastre socialiste”. La art. 20 din același decret se prevede că din structura organizatorică a acestui organ central face parte și „serviciul pentru activitatea cultural-educativă în rîndul naționalităților conlocuitoare”.

¹⁶ Art. 22 din *Constituția Republicii Socialiste România*.

¹⁷ Cu titlu exemplificativ, menționăm dispozițiile art. 6 alin. 2 din *Legea nr. 57/1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare*: „organele locale (...) fac încadrări de personal din rîndul acestuia (...)” (al naționalităților conlocuitoare n.a.). În esență, aceeași idee, este exprimată și în art. 44 alin. 2 din *Legea nr. 58/1968 privind organizarea judecătorească*, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 169, din 27 decembrie 1968.

importanța socială a muncii pe care o desfășoară, criteriile acestora fiind stabilite prin norme unice pe întreaga țară¹⁸.

De o deosebită importanță în asigurarea egalității în drepturi în domeniul economic și în celelalte domenii ale vieții sociale este posibilitatea recunoscută tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate și rasă, de a promova în diferite funcții. O garanție specifică orînduirii noastre, care înlătură subiectivismul în promovarea în funcții de conducere, o constituie faptul că în aceste cazuri se ține seama de aprecierile și recomandările colectivului de muncă în care își desfășoară activitatea¹⁹. În unitățile în care lucrează oamenii muncii români și aparținînd naționalităților conlocuitoare se asigură astfel, pe lîngă celelalte garanții, valorificarea criteriului competenței și se elimină orice discriminări pe temeiul naționalității în ocuparea diferitelor funcții de conducere.

Instituționalizarea adunărilor generale ale oamenilor muncii, organizarea de consilii ale oamenilor muncii la toate întreprinderile și celelalte unități socialiste de stat, acordarea de atribuții sporite tuturor acestor organe de conducere colectivă, lărgirea competenței lor, instituirea Congresului consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții și transporturi și a Congresului consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, ale întregii țărănimi, organizarea Consiliului Național al Oamenilor Muncii și al Consiliului Național al Agriculturii²⁰ au creat cadrul organizatoric de participare efectivă a tuturor oamenilor muncii — fără deosebire de naționalitate — la procesul de elaborare și adoptare a deciziilor, la conducerea nemijlocită a unităților, a întregii societăți, de manifestare deplină a democrației socialiste și de exercitare a autoconducerii muncitorești.

7. Asigurarea folosirii libere a limbii materne, ceea ce în România este un principiu constituțional, constituie un factor important în participarea la viața politică și activitatea obștească în unitățile administrativ-teritoriale a țării, în dezvoltarea culturii naționalităților conlocuitoare — cultură care se integrează în cultura unitară a țării —, în asigurarea păstrării specificului etnic, ocrotirea tradițiilor și specificului propriu.

Principiul înscris în art. 22 din Constituție că „toate organele și instituțiile folosesc oral și scris și limba naționalității respective” își găsește reglementarea concretă în legea de organizare și funcționare a organelor locale ale puterii și ale administrației de stat²¹.

Tot Constituția prevede că în Republica Socialistă România procedura judiciară se face în limba română, asigurîndu-se, în unitățile adminis-

¹⁸ *Legea retribuirii după cantitatea și calitatea muncii (Legea nr. 57/1974)*, republicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 87, din 30 septembrie 1978.

¹⁹ Art. 9 alin. 6 din *Codul muncii al Republicii Socialiste România* prevede: „La selecționarea și promovarea cadrelor, colectivul de muncă are dreptul să-și spună părerea, astfel încît să fie repartizat omul potrivit la locul potrivit”.

²⁰ *Legea nr. 30/1977 privind Congresul consiliilor oamenilor muncii și Consiliul Național al Oamenilor Muncii din industrie, construcții și transporturi*, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 112, din 28 octombrie 1977; *Legea nr. 31/1977 privind Congresul consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi și Consiliul Național al Agriculturii*, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 112, din 29 octombrie 1977; *Legea nr. 5/1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat*, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I, nr. 56, din 12 iulie 1978.

²¹ Art. 6 alin. 2 din *Legea nr. 57/1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare*.

trativ-teritoriale locuite și de populație de altă naționalitate decât cea română, folosirea limbii materne a aceleia. Părților care nu vorbesc limba în care se desfășoară procedura judiciară li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință, prin traducător, de piesele dosarului, precum și dreptul de a vorbi în instanță și a pune concluzii în limba maternă ²².

Detaliile folosirii de către naționalitățile conlocuitoare a limbii materne, aspectele concrete procedurale ale acestora, sînt reglementate în Legea de organizare judecătorească, în Codul de procedură civilă și Codul de procedură penală ²³.

Același drept se aplică și în activitatea comisiilor de judecată ²⁴ — organe obștești de influențare și jurisdicție, care încearcă împăcarea părților în unele pricini și judecă abateri de la regulile de conviețuire socială, litigii de muncă, precum și unele litigii patrimoniale — și în activitatea de constatare și sancționare a contravențiilor ²⁵.

8. Garantarea cunoașterii temeinice a legislației are o importanță deosebită pentru folosirea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor ce revin în egală măsură tuturor oamenilor muncii. Pe această bază se asigură respectarea liber consimțită a normelor juridice, realizarea unui comportament social menit să ofere tuturor o manifestare plenară în viața politică, economică, socială și culturală.

Acest lucru se realizează prin publicarea tuturor actelor normative în „Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România”. În scopul asigurării cunoașterii și aplicării legislației, al informării populației de naționalitate maghiară, publicația oficială a statului se editează, în traducere, și în limba maghiară ²⁶. De asemenea, în limbile română și maghiară se editează, sub egida Consiliului de Stat, cele mai importante acte normative de interes general, sub formă de broșură, grupate pe serii legislative.

În România există totodată un cadru organizat de desfășurare a propagandei și educației juridice. Potrivit acestui act normativ, „în județele în care, alături de populația română, există populație aparținînd naționalităților conlocuitoare, se va acorda o atenție deosebită popularizării legislației în limbile naționalităților respective” (art. 7 alin. 4) ²⁷.

Prin căile și metodele practicate în cadrul organizat de educație juridică menționat mai sus se realizează și informarea legislativă și juridică a populației aparținînd naționalităților conlocuitoare, altele decât cea maghiară.

9. Prevederile constituționale potrivit cărora naționalităților conlocuitoare li se asigură învățămîntul de toate gradele, în limba proprie ²⁸,

²² Art. 109 din Constituția Republicii Socialiste România.

²³ Legea nr. 58/1968 privind organizarea judecătorească, (art. 8), Codul de procedură civilă (art. 142) și Codul de procedură penală (art. 7).

²⁴ Legea nr. 59/1968 privind comisiile de judecată, republicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 27 din 9 martie 1973.

²⁵ Legea nr. 32/1968 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 148, din 14 noiembrie 1968 (art. 46).

²⁶ Decretul nr. 716/1965 privind organizarea Buletinului Oficial al Republicii Socialiste România, publicat în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 2, din 10 septembrie 1965.

²⁷ Decretul nr. 468/1971 privind unele măsuri de îmbunătățire a activității de aplicare și de popularizare a legislației, publicat în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 165, din 30 decembrie 1971.

²⁸ Art. 22 din Constituția Republicii Socialiste România.

trebuie concepute și ca o aplicație particulară și deosebit de importantă a dreptului de a folosi limba maternă. Reglementarea concretă a acestor prevederi se regăsesc în *Legea educației și învățămîntului* ²⁹ și *Statutul personalului didactic din Republica Socialistă România* ³⁰.

Potrivit acestor prevederi școlile și secțiile în care predarea se face în limbile naționalităților conlocuitoare se integrează în învățămîntul de stat unitar, cu deosebirea că predarea se face în limba naționalității respective; elevii au la dispoziție manuale în limba lor maternă, iar personalul didactic, de conducere și îndrumare-control cunoaște bine această limbă și în cea mai mare măsură este selecționat din rîndul naționalității respective ³¹.

Legislația română este consecventă și în ce privește libertatea folosirii limbii materne în domeniul învățămîntului, în general al pregătirii cadrelor. În legea prin care se instituie acest sistem național ³², după ce se arată că activitatea de perfecționare se organizează în mod distinct pe nivele de pregătire și specialități — ținînd seama de nevoile unităților, de calificarea de bază a lucrătorilor, de cerințele posturilor pe care aceștia le ocupă ori de perspectivele lor de promovare — , se precizează: „... în funcție de necesități, se vor organiza programe de perfecționare în limbile naționalităților conlocuitoare” (art. 12, alin. 2).

Desigur, învățămîntul în România este organizat astfel încît este asigurată însușirea limbii române de către toți cetățenii țării, indiferent dacă aceștia frecventează școli cu limba de predare a naționalităților respective. Astfel, *Legea învățămîntului* prevede că pentru a putea participa activ la întreaga viață politică, economică și social-culturală a țării, tinerilor din rîndul naționalităților conlocuitoare li se asigură însușirea limbii române. În acest scop, în unitățile de învățămînt primar, gimnazial și liceal, cu predarea în limbile naționalităților conlocuitoare, se studiază limba română, iar unele discipline, prevăzute în planul de învățămînt, se predau în limba română (art. 86).

10. În mod expres *Constituția* prevede că în România „naționalităților conlocuitoare li se asigură (...) cărți, ziare, reviste, teatre (...) în limba proprie” (art. 22), ceea ce reflectă de asemenea aplicații particulare ale dreptului de a folosi limba maternă.

Se cuvine ca în legătură cu acest text constituțional să facem două mențiuni. Teatrele, editurile, redacțiile — ca dealtfel și unitățile de învățămînt — sînt instituții de stat sau obștești care prin activitatea lor servesc cerințele, interesele unor colectivități. Aceasta înseamnă că *Constituția* stabilește și consacră, în afara unor drepturi și libertăți cetățenești, și

²⁹ *Legea nr. 28/1978*, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R. ”, Partea I nr. 113, din 26 decembrie 1978.

³⁰ Aprobat prin *Legea nr. 6/1969*, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R. ”, Partea I nr. 33, din 15 martie 1969.

³¹ Naționalitatea maghiară dispune de 1 440 de școli generale, de 112 licee, de institute și facultăți, de predarea în învățămîntul superior a diferitelor cursuri în limba proprie. Rețeaua școlară cu limba de predare germană se compune din 321 de grădinițe, 334 școli generale și 37 licee („Scinteia”, nr. 11 138, din 13 iunie 1978).

³² *Legea nr. 2/1971 privind perfecționarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialiste*, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R. ”, Partea I nr. 34, din 18 martie 1971.

unele drepturi colective, ai căror subiecți sînt „naționalitățile conlocuitoare”. Această interpretare rezultă din textul art. 17, alin. 1 din *Constituție*, potrivit căruia cetățenii Republicii Socialiste România, fără deosebire de naționalitate, sînt egali în drepturi în toate domeniile vieții. Și realizările în domeniul egalității în drepturi în viața culturală și științifică confirmă această interpretare ³³.

Dealtfel, legislația română a creat și în domeniul vieții culturale cadrul corespunzător juridico-instituțional pentru organizarea, desfășurarea și îndrumarea unitară a acestei activități.

Dincolo de acestea, statul român are în vedere și unele necesități, obiective și finalități ale activității științifice, care decurg din conviețuirea națiunii române cu naționalitățile conlocuitoare. Aceasta rezultă și din împrejurarea că una din sarcinile Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România constă în studierea și punerea în valoare a trecutului istoric al poporului român, conviețuirea și lupta sa împreună cu naționalitățile conlocuitoare pentru progres social, a patrimoniului artistic și cultural al patriei, a contribuției poporului la istoria, știința, cultura și arta universală ³⁴.

În același spirit, actul normativ de înființare a Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România ³⁵ prevede că această instituție științifică și cultural-educativă este menită, între altele, „să prezinte împreună cu istoria poporului român istoria dezvoltării naționalităților conlocuitoare, tradițiile comune ale luptei pentru libertatea și progresul patriei”.

11. Printre măsurile menite să asigure continua îmbunătățire și perfecționare a formelor de organizare a democrației socialiste, întărirea continuă a unității politice a poporului, a frăției dintre oamenii muncii români și ai naționalităților conlocuitoare, *Plenara C.C. al P.C.R.* din 24—25 octombrie 1968 a hotărît înființarea consiliilor oamenilor muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare. „Aceste organisme — preciza cu acel prilej tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România — vor asigura o participare mai intensă a naționalităților conlocuitoare, alături de poporul român, sub conducerea partidului, la întreaga viață economică, politică și culturală a patriei, vor contribui la întărirea unității întregului popor în lupta pentru socialism” ³⁶.

³³ În România funcționează 10 teatre în limba maghiară, 3 în limba germană și 1 în limba idiş. Există aproape 3 000 formații artistice și culturale în limba maghiară, 650 în limba germană și altele în limba altor naționalități. Apar 32 ziare și reviste în limba maghiară și 8 în limba germană, se tipăresc aproape 2 500 000 de cărți în limbile naționalităților conlocuitoare.

³⁴ Art. 2 din *Decretul nr. 121/1970 pentru înființarea Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România*, publicat în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 22, din 18 martie 1970. Aceeași dispoziție se repetă și în *Statutul Academiei*, care a fost aprobat prin *H.C.M. nr. 527 din 29 aprilie 1970*, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 61, din 12 iunie 1970.

³⁵ Art. 2 din *H.C.M. nr. 294/1970 privind înființarea Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România*, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 24, din 24 martie 1970.

³⁶ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la unele măsuri organizatorice pentru întărirea continuă a unității moral-politice a poporului muncitor, a frăției dintre oamenii muncii români și ai naționalităților conlocuitoare, a coeziunii națiunii noastre socialiste* (Plenara C.C. al P.C.R. din 24—25 octombrie 1968), în *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, București, Edit. politică, 1969, p. 643.

În acest spirit și în vederea acestei finalități au fost create, ca organisme cu caracter reprezentativ, consiliile oamenilor muncii aparținând naționalităților maghiară, germană, sîrbă și ucraineană ³⁷.

Ca părți componente ale Frontului Unității Socialiste, aceste organisme — a căror activitate se desfășoară sub conducerea și îndrumarea directă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român — participă la dezbaterile publice a principalelor documente de partid și de stat, a planurilor anuale și de perspectivă ale dezvoltării economiei naționale, învățămîntului, științei și culturii.

În cadrul sarcinilor ce le revin, consiliile oamenilor muncii aparținând naționalităților conlocuitoare sînt chemate să-și îndrepte atenția în două direcții principale : ele trebuie să contribuie la activitatea politico-educativă desfășurată de partid și organizațiile obștești în rîndurile naționalităților conlocuitoare și să se preocupe de examinarea problemelor specifice fiecărei naționalități și stimularea creației multilaterale desfășurate în limbile naționalităților conlocuitoare.

12. Între cetățenii Republicii Socialiste România, fără deosebire de naționalitate sau de rasă, s-au statornicit relații de conviețuire bazate pe respectul reciproc, pe comunitatea de interese în construirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Această unitate a poporului stă la baza statului socialist român. De aceea, orice încercare de a lovi în această unitate, prin propagandă naționalist-șovină ori prin ațîțarea urii de rasă sau naționale, constituie o faptă antisocială de o gravitate deosebită. Pericolul social pe care-l prezintă această faptă rezultă din tulburarea gravă a relațiilor de conviețuire socială între cetățenii țării de diferite naționalități, tulburare pe care această faptă o poate provoca și care poate primejdui bunele relații între locuitorii țării. Ținînd seama de acest pericol social ³⁸, ocrotirea penală a bunelor relații de conviețuire socială, expresie a egalității în drepturi și a unității moral-politice a cetățenilor Republicii Socialiste România de orice naționalitate sau rasă, constituie o necesitate. Această ocrotire apare deci ca un mijloc pentru asigurarea în fapt a egalității în drepturi a cetățenilor, indiferent de naționalitate sau rasă.

Practic, legislația penală română a prevăzut două infracțiuni în acest sens : infracțiunea de propagandă naționalist-șovină ³⁹, constînd în ațîțarea urii de rasă sau naționale — dacă fapta nu constituie infracțiunea de propagandă împotriva orînduirii socialiste, — , și abuzul în serviciu prin îngrădirea unor drepturi ⁴⁰, care incriminează îngrădirea de către un func-

³⁷ Consiliul oamenilor muncii de naționalitate maghiară și cel de naționalitate germană funcționează la București. Deși nu sînt organizate în sistem, în județele în care numărul naționalităților conlocuitoare este ridicat, funcționează consilii ale acestor naționalități (16 consilii ale oamenilor muncii de naționalitate maghiară, 10 consilii ale oamenilor muncii de naționalitate germană, cîte 2 consilii ale oamenilor muncii de naționalitate sîrbă, respectiv de naționalitate ucraineană).

³⁸ Din punct de vedere criminologic, propaganda naționalist-șovină poate reprezenta o formă de manifestare a elementelor dușmănoase sau extremiste șovine, cu totul izolate, rămășițe ale fostelor clase dominante sau ale uneltelor acestora, care, încurajate de elemente dușmănoase din afara țării, încearcă să submineze buna conviețuire dintre cetățenii statului român prin propagarea de idei naționalist-șovine sau rasiste, ori prin ațîțarea urii de rasă sau naționale, căutînd să altereze conștiința, să învrăjbească, lovind în relațiile de conviețuire socialistă dintre ei, iar în ultimă instanță în orînduirea socialistă din România.

³⁹ Art. 317 din *Codul penal al R.S.R.*

⁴⁰ Art. 247 din *Codul penal al R.S.R.*

ționar a folosinței sau a exercițiului drepturilor vreunui cetățean, ori crearea pentru acesta a unor situații de inferioritate pe temei de naționalitate, rasă, sex sau religie.

Menționăm că, pe lângă mijloacele de drept penal, legislația română prevede și alte mijloace pentru ocrotirea drepturilor cetățenilor, inclusiv al celor care se referă la egalitatea în drepturi a naționalităților conlocuitoare. Ne referim aici la prevederile constituționale privind garantarea dreptului de petiționare⁴¹ și la posibilitatea celui vătămat într-un drept al său printr-un act ilegal al unui organ de stat de a cere organelor competente anularea actului și repararea pagubei⁴².

Dealtfel, aceste prevederi găsesc reglementări detaliate și precise în legi ordinare⁴³. Aceste reglementări constituie o expresie a afirmării drepturilor și libertăților cetățenești, consfințite de Constituție, a dezvoltării și adâncirii continue a democrației socialiste.

III

Printre realizările de mare însemnătate ale politicii partidului și statului nostru se numără, fără îndoială, rezolvarea problemei naționale, asigurarea deplinei egalități în drepturi între toți cetățenii Republicii Socialiste România.

Considerind că soluționarea problemelor legate de existența naționalităților conlocuitoare într-o țară sau alta constituie parte integrantă a politicii fiecărui stat, a luptei sale pentru transformarea revoluționară a societății, pentru unirea eforturilor întregului popor într-o direcție unică, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată : „Partidul nostru apreciază că preocuparea pentru asigurarea deplinei egalități în drepturi a oamenilor muncii aparținând naționalităților conlocuitoare, pentru soluționarea problemelor lor specifice își păstrează importanța în întreaga perioadă de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de trecere spre comunism”⁴⁴.

De aceea, partidul și statul vor acționa cu toată fermitatea și în viitor pentru cimentarea trainică a prieteniei și unității dintre toți oamenii muncii — români, maghiari, germani, sirbi și de alte naționalități — pe baza stimei reciproce, a deplinei egalități în drepturi, pentru dezvoltarea prieteniei și frăției în lupta și munca pentru prosperitatea României, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor.

Desigur, în realizarea acestui deziderat, un rol important revine statului, legislația constituind un instrument eficace și în această direcție. Aplicarea neabătută a acesteia, în spiritul și litera ei, perfecționarea ei continuă în lumina politicii naționale a Partidului Comunist Român, a realităților țării, rămâne și pe mai departe o sarcină actuală și de cea mai mare importanță.

⁴¹ Art. 34 din Constituția R.S.R.

⁴² Art. 35 din Constituția R.S.R.

⁴³ Legea nr. 1/1978 cu privire la activitatea de rezolvare a propunerilor, sesizărilor, reclamațiilor și cererilor oamenilor muncii, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 24, din 27 martie 1978, și Legea nr. 1/1967 privind judecarea de către tribunale a cererilor celor vătămați în drepturile lor prin acte administrative ilegale, publicată în „Buletinul Oficial al R.S.R.”, Partea I nr. 67, din 26 iulie 1967.

⁴⁴ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România*, prezentată la Congresul educației politice și al culturii socialiste. 2 iunie 1976, în vol. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, București, Edit. politică, 1977, p. 70.